

תהלים כ"ז: מסה על אמונה ויראה

א. מבוא:

1. מקור רעיוני למנהג לומר את המזמור בימים הנוראים – מדרש תהלים כ"ז: רבנין פתרי קרא בראש השנה וביום הכפורים. "אורי" בראש השנה, שהוא יום הדין, שנאמר: "והוציא כאור צדקך ומשפטך כצהרים" (תהלים ל"ז, ו). "וישעני" ביום הכפורים, שיושיענו וימחול לנו על כל עונותינו.

ב. פירוש המזמור:

2. מה פירוש המילה "בקרוב"? ראב"ע לפסוק ב: **בקרוב**. יש אומרים: **בקרוב** – מגזרת "המלמד ידיי לקרב" (תה' קמד, א); ואחרים אמרו: כאשר יקרבו אלי.
3. במה בוטח המשורר? ראב"ע לפס' ג: **בזאת**... והטעם: ש"השם אורי וישעני" (לעיל, א). ויש אומרים, כי **בזאת** היא ה'שאלה' הנזכרת אחר כן (להלן, ד).
4. התעצמות בטחונו של המשורר בה' בפסוקים א-ג:
א. מספר המילים עולה מהיגד להיגד:
i. בפסוק א' שתי פסוקיות בנות 5 מילים כל אחת.
ii. בפסוק ב' שתי פסוקיות בנות 6 מילים כל אחת.
iii. בפסוק ג' שתי פסוקיות בנות 7 מילים כל אחת.
ב. התעצמות האויב: מרעים, צרי ואויבי, מחנה.
ג. התקרבות האויב: בקרוב, תחנה, תקום.
5. מה פירוש המילה "לבקר"? רש"י לפסוק ד: ולבקר בהיכלו - לינאות שם כל בקר ובקר. כך פירשו דונש (דונש ע' 57). [ומנחם (מחברת: 'בקר') חברו עם "לא יבקר בין טוב לרע" (וי' כז, לז), אבל דונש פתרו לשון בקר].
6. שני חלקים בבקשת המשורר:

בקשה לירושלם (ה)	בקשה לקרבת ה' (ד)
כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֻכּוֹ בְּיוֹם רָעָה יִסְתַּיְרֵנִי בְּסִתְרֵי אֹהֶלוֹ בְּצֹרֵר יְרוּמָּנִי:	שְׁבַתִּי בְּבֵית-ה' כָּל-יְמֵי חַיִּי לְחַזוֹת בְּנֶעֱמ-ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ:

7. הלב כנביאו של ה' – רש"י לפס' ח: **לך אמר לבי בקשו פני** - בשבילך, בשליחותך אומר לי **לבי**: בקשו כולכם, ישראל, את פני; ואני שומע לו, ואת פניך ה' **אבקש**. לך - כמו "הן אני כפיך לאל" (איוב לג, ו) - במקומו; ¹ "אם לאל תריבון" (שם יג, ח) - במקומו; ² אף כאן: **לך אמר לבי** - במקומך בא אלי **לבי** לומר כן.
8. שוררי הם אויבי - רד"ק לפס' יא: **שורי** - הם האויבים, המביטים אותי בעין רעה; כמו "ויהי שאול עוין את דוד" (ש"א יח, ט).
9. **בנפש צרי** = בתאוות אויבי - רש"י לפס' יב: **בנפש צרי** - בתאוות שונאי, להיות תאוותם מתקיימת עלי.

¹ מפרש רש"י: "הן אני כפיך לאל - כמו ששאל פיך להתווכח למי שלא יבעתך הן אני במקומו של הקב"ה ובשבילו לדבר דבריו".
² מפרש רש"י: "אם לאל - בשבילו תתווכחון על רמיה:"

10. בנפש צרי = בפייהם ובגרונם של צרי – עמוס חכם, **תהלים** א' (דעת מקרא), עמ' קמ"ט: 'נפש' היא כאן הגרון או בית הבליעה, ודמה אף אויביו לחיות טורפות, וביקש שלא יהיה להן לטרף, וכן לכן הרחיבה שאלול נפשה ופצרה פיה לבלי חק (יש' ה יד).

11. 'יפח' פירושו 'עד' – עמוס חכם, **ספר תהלים** א' (דעת מקרא), עמ' קמ"ט: **ויפח** – 'יפח' (בינוני על משקל 'ישן') הוא עד בלשון עתיקה (ומצוי הרבה בכתבי אוגרית).

12. 'ארץ חיים' היא העולם הבא – רד"ק לפס' יג: ואמר לחיי העולם הבא **ארץ חיים**, ואע"פ שאין לנשמה מקום, כל שכן ארץ; אלא לפי שנמשל טוב העולם הבא לגן עדן, שהוא מקום בארץ, להבין השומעים דרך משל; כמו שנקרא גם כן משפט הרשעים 'גיהנם', והוא מקום בארץ, סמוך לירושלם (ראה מ"ב כג, ו), והוא מקום נמאס ומשליכים שם הנבלות והטמאות, והיה שם אש תמיד לשרוף הטמאות והעצמות, לפיכך נקרא על דרך משל משפט הרשעים 'גיהנם'. ונקרא שכר הצדיקים 'גן עדן', שהוא מקום המשובח בארץ, והיא נקראת **ארץ חיים**; כי כאשר גורש אדם משם, נקנסה עליו מיתה.

13. 'ארץ חיים' היא העולם הזה – עמוס חכם, **ספר תהלים** א' (דעת מקרא), עמ' קמ"ט: **בארץ חיים** – בעודני חי בארץ הזאת שעליה מצויים בני אדם חיים. 'ארץ חיים' היא 'העולם הזה' ולא 'העולם הבא'.

14. איילת סיידלר, "מזמור כז: ביטחון, חשש ותקווה", **בית מקרא** נ"ו (תשע"א), עמ' 110 (בשינויים קלים):

המרכיב	הבקשה הראשונה – קרבה לה' (ז-י)	הבקשה השנייה – הצלה מאויבים (יא-יג)
א. בקשות מנוסחות על דרך החיוב – פנייה לאל בגוף ראשון	שמע, חנני, ענני (שלושה פעלים)	הורני, נחני (שני פעלים)
[בקשה לקרבת אלוהים – מצויה רק בבקשה הראשונה]	[לך אמר לבי בקשו פני...]	-----
ב. בקשות מנוסחות על דרך השלילה – פניה לאל בגוף ראשון בצירוף מילית השלילה "אל".	אל תסתר... אל תט... אל תטשני... אל תעזבני... (ארבעה פעלים)	אל תתנני (פועל אחד)
ג. הנמקה לבקשות המנוסחות על דרך השלילה הפותחת במילית "כי".	כי אבי ואמי עזבוני...	כי קמו בי עדי שקר...
ד. חתימת הבקשה בהבעת תקווה – דיבר על האל בגוף שלישי	וה' יאספני	לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים

15. בפסוק יד המשורר פונה אל עצמו? רד"ק לפס' יד:

קוה אל ה' – ומרוב האמנתי בה' אני אומר כנגד עצמי כל היום: **קוה אל ה'**! אל תחוש לדברי האויבים! **חזק ויאמץ לבך** - אתה חזק בדרכיך והוא **יאמץ לבך** שלא יחלש לדברי האויבים ותמצא חוזק ואומץ **בלבך**. **וקוה אל ה'** - פעם שנית, רוצה לומר: שתהיה בו התקווה תמיד, לא תמוש מלבבו.

16. בפסוק יד המשורר פונה אל הקוראים של המזמור – הרב אלחנן סמט, "ה' אורי וישעי: מזמור כ"ז", **בית המדרש הוירטואלי של ישיבת הר-עציון**³:

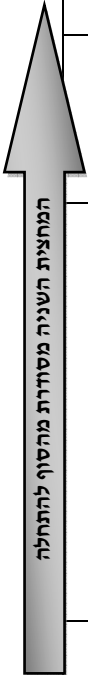
הפסוק האחרון (יד), נבדל בעליל משני חלקי המזמור גם יחד, בכך שאין בו עוד דיבורו של המשורר על עצמו בגוף ראשון, אלא פנייה אל נוכח כל שהוא (הקורא, השומע) לשם חיזוקו ואימוצו בתקוותו אל ה'. על כן אמרנו כי פסוק זה מהווה מסקנה דידקטית של המזמור כולו.

³ מקור מקוון: http://www.etzion.org.il/vbm/update_views.php?num=5076&file=/vbm/archive/13-tehilim/01tehilim27.rtf

... פסוק הסיום של המזמור מהווה, כאמור למעלה, מסקנה משותפת לשני חלקי המזמור. פסוק זה חתום בחותם הכפילות, כמו שמזמורנו כולו בנוי משני חלקים: "קוה אל ה'... וקוה אל ה'". אפשר כי קריאה כפולה זו נועדה לסיים כל אחת ממחציותיו של המזמור: קוה אל ה' - כשאתה מצוי בשלוות הבטחון כבחלק א של המזמור, וקוה אל ה' - אף כשאתה מצוי בנבכי צרותיך ובתחושה קשה של הסתר פנים. אם צודק פירושנו, משלים הפסוק האחרון, פסוק יד, שבע הזכרות של שם ה' בכל מחצית של המזמור.

ג. מבנה המזמור והזיקה שבין מחציותיו

	מחצית א': המאמין הבוטח (א-ו)	מחצית ב': המאמין הירא (ז-יג)
הצהרת אמונה	ה' אורי וישעי ממי אירא ה' מעוז חיי ממי אפחד:	יג לולא האמנתי לראות בטוב-ה' בארץ חיים:
אויבים קרבים	ב בקרב עלי מרעים לאכל את-בשרי צרי ואיבי לי המה פשלו ונפלו: ג אם-תחנה עלי מחנה לא-יירא לבי אם-תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח:	יב אל-תתנני בנפש צרי כי קמו-בי עדי-שקר ויפח חמס:
בקשה לקרבת והצלה מהאויבים	ד אחת שאלתי מאת-ה' אותה אבקש שבתי בבית-ה' כל-ימי חיי לחזות בנעם-ה' ולבקר בהיכלו: ה כי יצפנני בסכו ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ורוממיני:	ח לך אמר לבי בקשו פני את-פניך ה' אבקש: ט אל-תסתור פניך ממני אל-תט באף עבדך עזרתי היית אל-תטשני ואל-תעזבני אלקי ישעי: י כי-אבי ואמי עזבוני וה' יאספני: יא הורני ה' דרךך ונחני בארח מישור למען שורכי:
תפילה לה'	ו ועתה רום ראשי על-איבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה':	ז שמע-ה' קולי אקרא וחנני וענני:
חתימה	יד קוה אל-ה'	חזק ויאמץ לבך וקוה אל-ה':

ד. משמעות המזמור

17. אמונה של צדיק תמים מול אמונה של מי שחטא - במדבר רבה וילנא י"א: א"ר שמעון בן יוחאי עד שלא יחטא אדם נותנים לו אימה ויראה משהוא חוטא נותנין עליו אימה ויראה <...> עד שלא חטא דוד באותו מעשה (תהלים כז) ה' אורי וישעי ממי אירא וגו' וכיון שבא אותו מעשה (שמואל ב יז) ואבוא עליו והוא יגע ורפה ידים.
18. אמונה נלהבת שאינה נקנית בניסיון והתמודדות, מול אמונה של מי שהתנסה בייסורי החיים - ויקרא רבה (וילנא) פרשה כ"א: בזאת יבא אהרן הדא הוא דכתיב (תהלים כז): "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא". ר"א פתר קריא בים. 'אורי בים, שנאמר (שמות יד): "ויאר את הלילה", וישעי - "התיצבו וראו את ישועת ה'", 'ממי אירא' - "ויאמר משה אל תיראו", 'ה' מעוז חיי' - (שמות טו): "עזי וזמרת יהי", 'ממי אפחד' - "תפול עליהם אימתה ופחד", 'בקרב עלי מרעים' - "ופרעה הקריב"... מכאן ואילך אמרו ישראל (תהלים כז): "אם תחנה עלי מחנה" של מצרים "לא יירא לבי. אם תקום עלי" מלחמתן של מצרים, "בזאת אני בוטח" - בזאת שהבטחתי שנאמר: "ה' ילחם לכם".